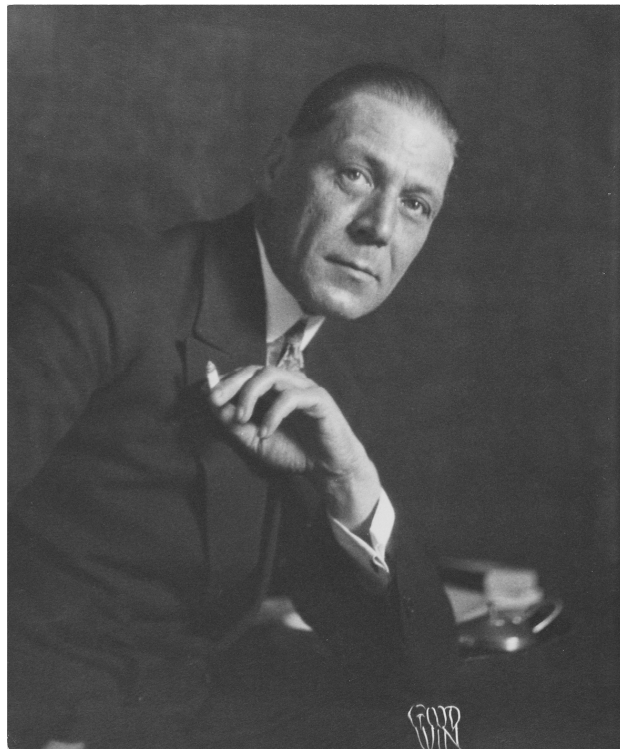

Gustaf Hellström

Utrikeskorrespondent och författare

GUSTAF HELLSTRÖM-SÄLLSKAPET

Medlemsblad nr 25. Årgång 13
Våren 2013

ISSN 1653-0268

Innehåll

Om detta nummer av medlemsbladet	2
Ordföranden har ordet	3
Karta över skyltarna i projektet <i>Det litterära Kristianstad</i>	5
Zeppelinarna över Paris (Hellström 1915)	6
Möte mot dramatisk bakgrund. Ur romanen <i>Den gången</i> (1944)	10
Att skriva hem från stora världen. Gustaf Hellström som utrikeskorrespondent (Per Rydén)	14
Styrelsens årsberättelse för 2012	29
Hellström-Nytt...	31
Sponsorer samt faktaruta om Gustaf Hellström-sällskapet	32

Om detta nummer av medlemsbladet

Medlemsbladet har genom åren uppmärksammat en hel del Hellström-jubileer, och här och nu kan bladet självt fira sitt tjugofemte nummer sedan starten år 2000. En kanske viktigare sak att minnas är att det nu är sextio år sedan Gustaf Hellström för gott lade ner sin penna, och vad kan ett sådant år vara lämpligare än att hedra hans minne med en liten bok? I den andan har Sällskapets styrelse beslutat att starta en skriftserie ägnad Hellströms journalistik, som idag är mindre känd. Med den första boken avser vi att uppmärksamma ännu ett jubileum, nämligen att det i år är åttio år sedan Hellström som en av de första rapporterade från Hitlers tredje rike. Se vidare på nästa sida!

Ett av syftena med detta nummer av medlemsbladet är att för en bredare läsekrets presentera Gustaf Hellström som utrikeskorrespondent. Dessutom belyses, med ett konkret exempel från första världskrigets Paris, hur sambandet mellan hans journalistik och hans skönlitterära författande kan se ut.

Tack till pressforskaren, professorn emeritus Per Rydén för att vi efter tio år åter får publicera texten om Hellström som utrikeskorrespondent. En uppmaning till läsarna: Missa inte denna pärla i Hellström-litteraturen!

Slutligen lite reklam. Under våren kommer vår flitigt forskande styrelseledamot Sigurd Rothstein att hålla två olika föredrag med anknytning till Hellström och Nazi-Tyskland. Läs mer om dessa under **Hellström-Nytt** på sidan 31!

Red.

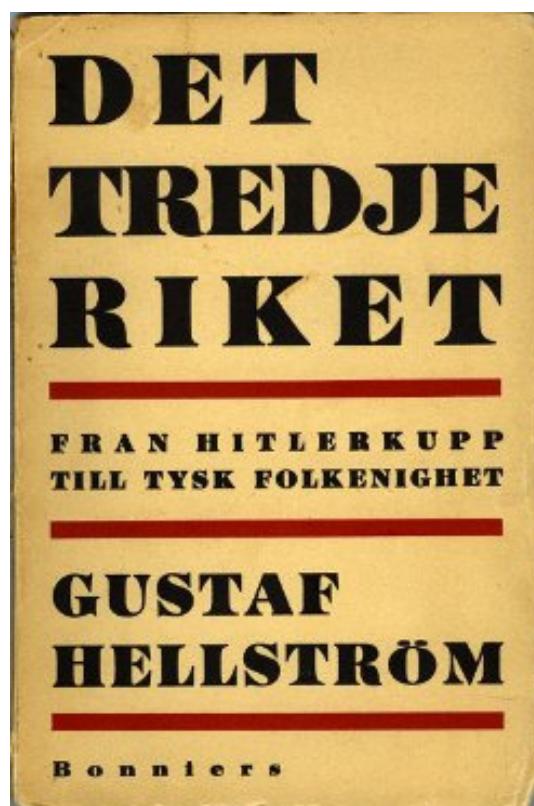
Bilden på omslaget gjordes av kändisfotografen Henry B. Goodwin någon gång på tidigt 1920-tal. Källa: Kungliga Biblioteket

Bästa Gustaf Hellström-vän!

Ibland blir det inte som planerat. Jag meddelade för över ett år sedan, att jag skulle avgå som ordförande för Gustaf Hellström-sällskapet vid årsmötet nu i april, och detta skulle då ha blivit min sista ordförandesida. Men nu tycks det inte bli så, eftersom det inte gått att få fram någon ny ordförande. Vid vårt senaste styrelsesammanträde meddelade Valberedningen, att man inte hittat någon villig kandidat, och vid den efterföljande diskussionen sågs en upplösning av Gustaf Hellström-sällskapet som en hotande utväg.

Men det lät ju för sorgligt, att det enda litterära sällskapet i Kristianstad skulle försvinna efter mindre än femton år! Nog *behövs* det åtminstone *ett* litterärt sällskap, som arbetar med att lyfta fram stadens litterära traditioner? Vi tycker också, att Sällskapet under 2012 haft litet förlig vind. Genom välvillig sponsring har vi kunnat visa upp oss, dels här i stan med de litterära skyltarna, som invigdes just före jul, dels genom vår närvaro på Bokmässan i Göteborg. Vi har också fått fler medlemmar under 2012. Att då låta Sällskapet försvinna, när tecknen är så goda? Nej, det ville jag inte tänka mig – det hade känts som ett nederlag för det som Gustaf Hellström-sällskapet arbetar för. Så jag stannar kvar ett år till som ordförande – om jag blir omvald på årsmötet förstås! Det känns litet snopet att inte stå för vad man sagt, men ibland kan det vara rätt och riktigt att ändra sig.

Mycket avgörande för mitt beslut var, att Sällskapet har ett nytt *mycket* angeläget och intressant projekt på gång, nämligen en nyutgivning av Gustaf Hellströms reportage från hans resa i Tyskland 1933, just efter Hitlers maktövertagande. Hellström *såg och genomskådade* den våldslära som låg bakom maktövertagandet. *Det tredje riket*, som är titeln på reportagesamlingen, har inte gått att få tag i på många år, och den efterfrågas både av medlemmar och andra. Därför känns det mycket angeläget, att den kan nytryckas inom Sällskapets ram precis 80 år efter Europas ödesår 1933. Styrelseledamöterna Lennart Leopold och Sigurd Rothstein är i full gång med arbetet, och Sällskapet hoppas kunna få något ekonomiskt stöd för denna viktiga satsning.

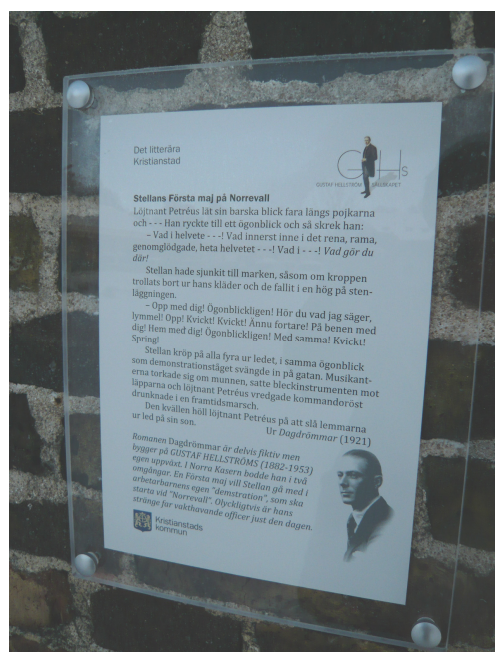

Som jag förutskickade i jul- och nyårsbrevet, kunde de första litterära skyltarna högtidligen invigas av kultur- och fritidschefen Bengt-Åke Kjell lördagen den 15 dec 2012. Tyvärr var vädret oss synnerligen onådigt – det regnblaskade,

blåste isande och var glashalt – så flera som tänkt komma till invigningen vågade sig klokt nog – men tyvärr – inte ut. Extra festligt och fint blev det genom att Motettkören sjöng vackert efter invigningstalen. En karta där de femton första skyltarna presenteras finns avbildad på nästa sida. Den finns också tillgänglig på Turistbyrån, som även lagt ut fyllig information på sin hemsida – ta gärna en titt där! Adressen är <http://www.turism.kristianstad.se/det-litterara-kristianstad>. En liten reservation dock: de två skyltarna, som skall stå i Tivoliparken nära Soltrappan har inte kunnat sättas upp än på grund av den långvariga tjälen i jorden. Men de kommer med vårens ankomst!

Under 2013 avser Sällskapet att utöka med ytterligare fem skyltar, förhoppningsvis med bland annat en Birgitta Trotzig-text och en Olle Hammarlund-text. Så Gustaf Hellström-sällskapet fortsätter sitt arbete ett tag till!

Jag vill i sammanhanget verkligen få säga, att det inte är en *uppoffring* att kvarstå som ordförande i Sällskapet. Tvärtom har det varit inspirerande och lärorikt med kunniga, aktiva, arbetsvilliga styrelsemedlemmar med intressanta idéer om hur vi kan ytterligare lyfta fram "vår" författare. Jag hade bara tänkt, att jag skulle få tid att knyppla litet ibland också!

Skylt på Norra Kasern i Kristianstad

Så vill jag hälsa er alla varmt välkomna till vårt årsmöte **söndagen 14 april, kl 15.00**, i Gustaf Hellström-rummet förstås. **Sigurd Rothstein** har i Tyskland forskat kring översättningen av Snörmakare Lekholm – Meister Lekholm på tyska – och då bland annat funnit intressanta och tankeväckande olikheter mellan original och översättning, något som han kommer att redogöra för efter årsmötesförhandlingarna. Som vanligt bjuder Sällskapet på förfriskningar.

Vi hoppas få se många av våra medlemmar på årsmötet som en sorts bevis på att fler än styrelsen tycker, att Gustaf Hellström-sällskapet är viktigt för Kristianstad och för den svenska litteraturen!

Vi ses alltså på årsmötet: **Välkomna** och hälsningar från Gustaf Hellström-sällskapet genom

Disa Lundgren
ordförande

DET LITTERÄRA KRISTIANSTAD

Skylt 1. Norra Kasern

Gustaf Hellström skildrar Stellan Petréus faderskonflikt i samband med en Första maj-demonstration. I vindskupan snett ovanför skylten tycks den unge Hellström ha haft sitt rum!

Skylt 3 och 4. Regionmuseets gavel mot torget

Texter med anknytning till Stora Torg skrivna av Lars Wivallius och Gustaf Hellström.

Skylt 2 och 5. Regionmuseets vägg mot gården

Texter om staden skrivna av Hjalmar Söderberg och Gustaf Hellström.

8. Kristianstad bokhandel

Gustaf Hellström skriver om ungdomens promenadstråk på Västra Storgatan, mellan Lilla Torg och Hesslegatan.

9-10. Vid promenaden längs ån

Fredrik Böök och Gustaf Hellström skriver om Helge å.

12-15. Söderportgymnasiet

De före detta eleverna Frans G. Bengtsson, Fredrik Böök, Gustaf Hellström och Birgitta Trotzig skriver om det gamla läroverket.

Skyltarna finns inne i foajén till höger om ingången till aulan.

6. Östra Storgatan 35

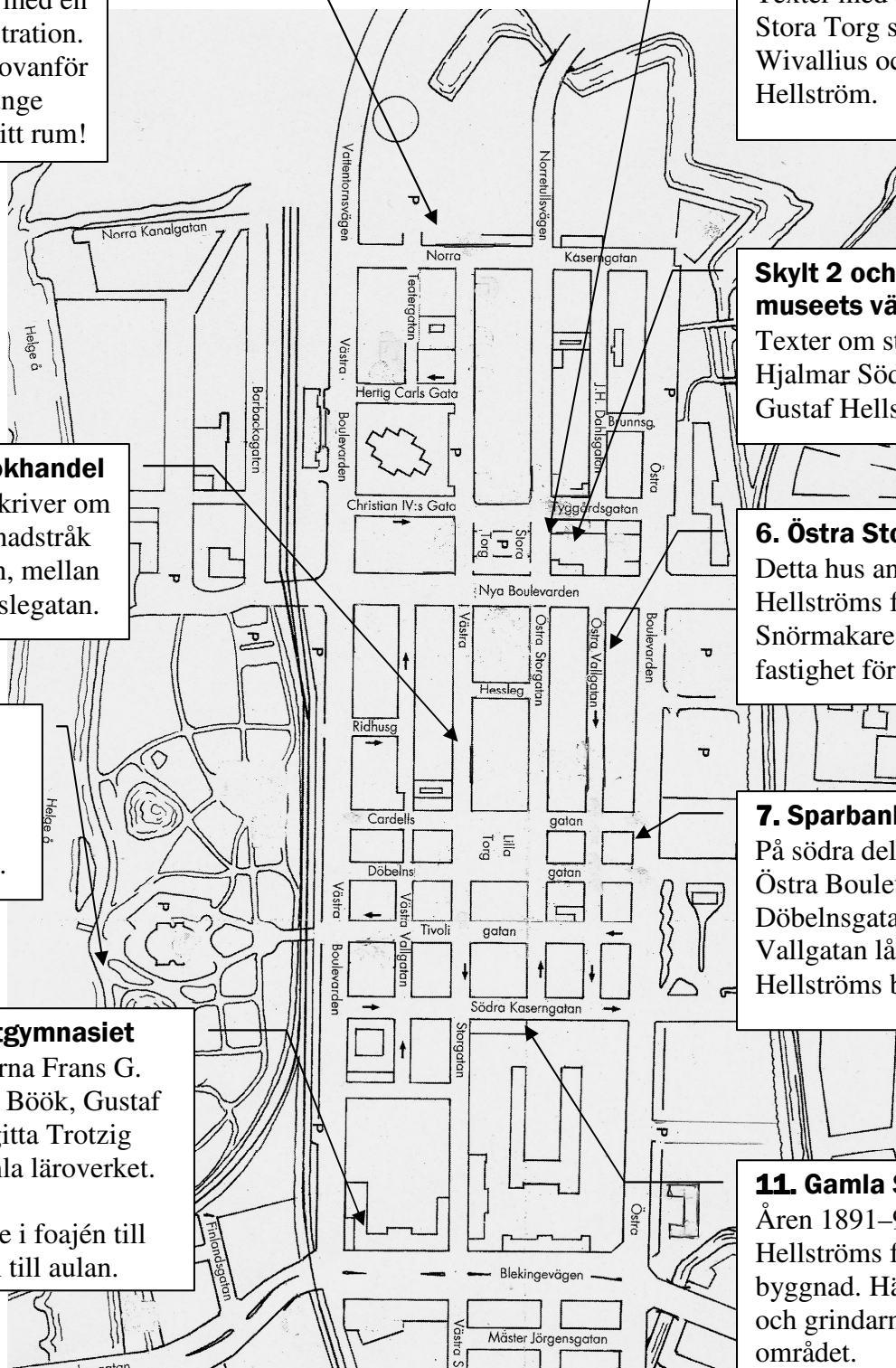
Detta hus anses vara Gustaf Hellströms förlaga till Snörmakare Lekholms fastighet före bankrutten.

7. Sparbanken 1826

På södra delen av tomten Östra Boulevarden-Döbelngatan-Östra Vallgatan låg Gustaf Hellströms barndomshem.

11. Gamla Södra Kasern

Åren 1891-94 bodde Gustaf Hellströms familj i denna byggnad. Här fanns vaken och grindarna in till kasernområdet.

Kristianstads
kommun

GUSTAF HELLSTRÖM SÄLLSKAPET

Den första Zeppelinaren över Paris, natten 20–21 mars 1915

Zeppelinarna över Paris

Så blev då till slut hotelsen verklighet! Zeppelinarna – eller åtminstone två av dem – flögo i natt över Paris.

Vid 1-tiden varskoddes man genom det överenskomna tecknet: brand-soldater som i automobiler foro genom gatorna och blåste den av alla, som bott i en fransk småstad, kända garde-a-vous-signalen. En kvart efter exploderade de första bomberna och smällde de första skotten från Mont Valériens och Eiffeltornets luftkanoner. En timme efter och allt var över, och de parisare, som vaknat av trumpetstötarna och kanonaden, kröpo åter under täcket ett krigsminne rikare.

På sätt och vis tror jag, parisaren är tyskarna tacksam för besöket. Det bildade ett avbrott i de senaste tre månadernas monotoni, i kommunikéernas evigt enahanda om strider vid fronten, där man kämpat om en meters framsteg. Det var åter en känning av kriget, en aktuell känning av något, som snart ter sig under formen av en institution.

Det är knappast längre mödan värt att förundra sig över detta upprepande i jätteformat av de första septemberdagarnas aeroplananfall. Tyskarnas metod att föra krig är vid det här laget klar som korvspad och upprepar sig på ständigt samma stereotypa sätt. Till en början stod man häpen, frågande, skräckslagen. Det var under de första månaderna, Belgiens och norra Frankrikes Inferno med plågad civilbefolkning lämnande brinnande byar och gårdar bakom sig. Vad menade de? Vad menade det, Tyskland, den strikta ordningens kulturland? Var detta den drömmande eller praktiska eller filosoferande germanen? Det låg till synes varken dröm eller filosofi i att terrorisera gubbar och gummor och barn och då och då våldtaga en kvinnsperson i åldern mellan 16 och 80. Och det var framför allt knappast praktiskt att ödelägga ett land som Belgien, så mycket

mindre som man tänkte lägga vantarna på det efteråt och inkorporera det med Tyska riket, så snart kriget var över.

Det var alltså ej underligt, att man stod häpen och undrande: vad i Herrans namn mena de rent taktiskt, d. v. s. bortsett från alla mänskliga synpunkter? Satt djuret inte djupare än som så under huden på kulturmänniskan?

Emellertid: svaret kröp så småningom fram, dels muntligen, dels genom händelsernas egen logik. Det fanns metod i galenskapen, tysk metod, noga planlagd, omsorgsfullt klassificerad och minutiöst satt i verklighet. Metoden stödde sig på följande av ansvariga tyskar offentligt uttalade paradox: det omänskligaste kriget är det mänskligaste. (Hos den simple soldaten fick paradoxen följande omskrivning: ja, ja, c'est la guerre.) De dunkla ordens klara mening var denna: kriget, d. v. s. en fördelaktig freds uppnående, består ej endast i att tillintetgöra det fientliga landets arméer; det består också i att hos den civila befolkningen injaga en sådan skräck, att dess moraliska – och fysiska – motståndskraft snarast möjligt brytes. Också det är en väg till freden, i synnerhet när det gäller länder med en allsmäktig folkrepresentation, och än mera då det gäller länder som Belgien och Frankrike, om vilkas andliga styrka man gjort sig så falska föreställningar.

Att denna maxim ligger till grund för största delen av de excesser, som begåtts av tyskarna, ha händelserna själva upprepade gånger visat. Skräcken är den granat, man använder mot den civila befolkningen: skräcken och så hämnden. Händelsernas utveckling ända sedan nederlaget vid Marne visar det tillfyllest, och metoden har upprepats med äkta tysk noggrannhet, för att ej säga enformighet. Varje tysk framgång, varje tyskt nederlag har omedelbart åtföljts av ett attentat mot den civila befolkningen. När von Kluck i september i stället för att tåga mot Paris nödgades göra den rörelse österut, som avgjorde krigets första fas, sökte man utöva tryck på Paris genom att sända »duvorna» och om möjligt bombardera offentliga och för hela kulturvärlden kära byggnader. På amiral Sturdees seger vid Falklandsöarna följde Zeppelininvasionen över Scarborough och Westhartlepool. Efter Dogger bank-sjöslaget kom en ny luftskeppsinvasion. Efter varje motgång tyskarna fått pröva i skyttegrafvarna har det egendomliga fenomenet uppträtt, att katedralen i Reims bombarderats, trots det att det ej finns en soldat i Reims och den kvarvarande befolkningen flyttat ned i källrarna och talet om signalposter i kyrktornen knappast längre kan tjänstgöra som ursäkt. Och omvänt: när tyskarna under de senaste månaderna vunnit någon liten framgång, genast har den på ett eller annat sätt gått ut över den civila befolkningen.

*

Det tycks nu vara en gång så med tyskarna – kriget har till överflöd visat det – att en metod en gång för alla uppställd får ersätta intuitionen. Att metoden visar sig ha en motsatt verkan mot den åsyftade – detta tar man ej i betraktande. Man stampar vidare på i samma stövlar. Fastän det visat sig, att skräcken, man velat sprida, med varje dag gjort hatet till allt vad tyskt är allt starkare, fastän knappast

något bidragit att fylla Kitchenerarméens led så som Scarboroughhaffären, fortsätter man i samma fot- eller, rättare sagt, luftspår.

Det låg därför i sakens natur, att den engelska läxan från la Bassée och den franska från Champagne skulle få sina celesta följder, så mycket mera som sänkandet av tre allierade pansarskepp i Dardanellerna gav en tredje anledning. Paris var berett att mottaga Zeppelinarna. Alla instruktioner till polis, brandmanskap och befolkning klara.

Det brittiska slagskeppet *Irresistible* sänktes av en mina i Dardanellerna den 18 mars 1915. Inom några timmar gick den brittiska *Ocean* och den franska *Bouvet* samma öde till mötes.

Och i natt hade spektaklet sin premiär. Jag förmodar, den tyska krigsteaterkritiken fann den en succès. Man lyckades göra ett par hål i ett par hus, döda en man och såra sju. Och så lyckades man komma helskinnad undan.

För parisaren var det snarast ett ljusdivertissement, ett grandios fyrverkeri, i jämförelse med vilket Magic Citys och Luna Parks äro som tändstickor vid sidan om en båg-lampa. Möjligen fanns det en eller annan gumma i femte våningen, som kröp ned och gömde sig hos conciergen med sin katt under armen. Men för resten stod man mest i fönstren och tittade på ljuseffekterna. Under spektaklets gång träffade jag på en droskkusk. Han satt i sin droska och stirrade upp mot himlen. En polis bad honom krypa in i en portgång. Hans svar var: Je m'en fiche.

I själva verket var spektaklet ett av de oförglömligaste jag sett. Det låg något fantastiskt, något Jules Verneskt över de båda timmar, scenerna spände över. Det var, som om jorden, nattligt stilla och tyst, plötsligt fått besök av fientliga varelser från en annan planet. Var det invånarna från stridsgudens planet,

som i fantastiska skepp mätte sina krafter med jordmänniskornas små och snabba flygmaskiner?

Tänk er en månljus natt med vita hus och gator! Det är så tyst, som det endast kan vara i Paris klockan 1 på natten i krigstid. Då och då ljudet av en automobil, klapprandet av hovar från en tröttkörd häst. Här och där en ensam vandrare, som kommer, Gud vet varifrån.

Och så plötsligt! Från Butte Montmartre till Montrouge givakt-signalen från hundraden och åter hundraden trumpeter. Fem minuter efter äro alla gas-lyktor släckta. Månljuset blir alltmera mjölkvitt, och på himlen sträcka strålkastarna sökande, trevande sina armar.

Se där, plötsligt: två strålkastararmar gripa om ett bisarrt föremål. De hålla det fast, det försöker slingra sig undan, det dyker ned och svingar sig upp, det slingrar till höger och vänster. Det är en lång, gul fosforescerande tingest, högt, högt uppe i rymden. Ibland lyser det till i dess för som ur ett bländande Odens-öga...

Så kommer svaret från jordmänniskorna! Bom, bom, bom dåna kanonerna från Mont Valérien och Eiffeltornet. Projektilerna stiga som stjärnor och falla och slockna som döda världar. Men de nå ej upp. Ännu en 300, 200, 100 meter högre... och striden skulle ha blivit verklig.

Nu komma de franska aeroplanen från Issy, från Buc... De fladdra omkring det gula, lysande cigarrfodralet som svarta fåglar med ett litet ljusöga i fören.

Luftskeppet stiger och sjunker, svirrar och svänger, som när man lekfullt rullar en cigarr mellan sina fingrar. Och då och då med en våldsam detonation faller det från den en lång, lysande himlakropp, som om den släppt från sig något av sin egen ljuskonsistens.

Den har följt boulevarderna. Nu svänger den mot norr över Montmartre och försvinner ur strålkastarnas grepp. Den blir ett med den mjölkvita himlen.

En stund efter kommer åter en. Också den försvinner i samma riktning.

Och så ljuda på nytt trumpetsignalerna från Montmartre i norr till Montrouge i söder. Faran är över och ett fantastiskt och ändamålslost skådespel till ända.

Gustaf Hellström i *Dagens Nyheter* den 3 april 1915. (Texten följer omtrycket i boken *Kulturfaktorn* 1916)

Möte mot dramatisk bakgrund

På de följande sidorna återges ett avsnitt ur Den gången, den sjätte romanen om Gustaf Hellströms alter ego Stellan Petreus, vilken ägnas åren i Paris på 1910-talet. På ett för honom karaktäristiskt sätt återanvänder Hellström här stoff från sitt reportage från 1915 om zeppelinarna över Paris. Bombangreppen, som i romanen redan har pågått under flera nätter, används för att skapa en lagom dramatisk bakgrund till Stellas första möte med sin blivande hustru, den amerikanska läkaren Edna White. Förlagan hette Louise Shoemaker och var modetecknerska. Liksom Stellan och Edna i romanen gifte de sig senare samma år.

Strax efter elva kom flyglarmet. Trumpetare körde i brandbilar längs huvudstråken och blåste "Garde a-vous". Petreus släckte ljuset, rullade upp gardinen och öppnade fönstret. En fullmånes spökbelysning låg över taken. Han satte sig på fönsterkarmen och lyssnade. Nu, sedan flyglarmet upphört, kunde han med långa mellanrum endast uppfånga ljudet av en bil, klapprandet av hovarna från en trötkörd häst och de snabba stegen av en ensam vandrare. Gatlyktorna släcktes. Det mjölkvita månljuset fördunklades av strålkastarna, som började sträcka sina ljusstaklar mot skyn. Han följde deras ömsom stötvisa, ömsom långsamt trevande sökande över himlen. Hans tankar irrade tillbaka till den tid, då han fullgjort sin värnplikt ombord på en kusteskaders pansarbåt och beundrat övningarna med strålkastarsignaler. Han mindes en kavlugn augustikväll i Kalmarsund, då han gått glasvakt. Eskadern stävade söder ut och växlade signaler med Karlskrona, som skulle försvaras mot en söder ifrån anfallande flotta. Vad man tänkte mycket på det förflutna, sedan kriget brutit ut och framtiden låg ogenomtränglig framför en. Man klamrade sig fast vid det förgångna med intensiteten och vemodet hos det första människoparet efter syndafallet. Vad man hade varit lycklig då, i det förgångna! Han hade visserligen inte varit särskilt lycklig den natten i Kalmarsund. Han hade tvärtom längtat till befrielsens dag, som ett barn längtar till julafton. Men bara i detta – att kunna längta framåt – hade legat en stor lycka. Den hade kriget berövat människorna för åtskilliga år framåt. De kunde längta till segern eller till att kriget skulle ta slut. Men de kunde inte längta till framtiden som till något, på vilket man kunde bygga planer, knappast ens förhoppningar. Om framtiden visste man ingenting. Det hade man aldrig kunnat veta. Men inte på länge så litet som nu. Ett tungt svärmod, ett frätande tvivel hade bemäktigat sig människornas sinnen inför nuets otrygghet och framtidens ovisshet.

Plötsligt ryckte han till – två strålkastararmar hade gripit tag om ett bisart föremål högt uppe i rymden, en lång, cigarrformig, fosforescerande tingest som sökte slingra sig undan, dök, svingade sig upp på nytt, girade åt styrbord och babord. Det låg något Jules Verneskt över detta belysta luftskepp. Det var som om jorden, nattligt stilla och tyst likt en utdöd planet, fått besök av varelser från

en granne i rymden med uppgift att undersöka anledningen till denna stillhet och om möjligt bemäktiga sig jordklotet med alla dess rikedomar, som man länge studerat, beräknat och funnit värda ett erövringskrig. Men tystnaden på jorden var endast en krigslist. Snart började kanonerna dåna. Projektiler steg som stjärnor och föll och slocknade som småsmulor från en död värld. Flygplan fladdrade kring den upplysta, gula tingesten som svarta fåglar. Luftskeppet steg och sjönk, girade och dök i majestätiskt långsamma rörelser. Då och då kastade den från sig en lång lysande kropp som träffade jorden med en våldsam detonation. Zeppelinaren följde de stora boulevarderna, styrde därpå sakta mot norr och försvann ur strålkastarnas grepp. Den blev ett med den mjölkvita himlen andra sidan Montmartre.

En stund senare kom ett nytt luftskepp. Samma scen upprepades. Men denna gång släppte det ifrån sig en av sina bomber alldeles i närheten av hotellet. Petreus stängde fönstret, rullade ned gardinen och gick ut i korridoren. Hans rum låg allra högst uppe under taket. Det var förståndigast att söka skydd i bottenvåningen.

Vid ändan av korridoren blev han stående. Från ett av rummen hördes grammofonmusik. Han lyssnade. Det var Bachs D-molls Toccata. Han hade hört den flera gånger i London, tillsammans med Maureen. Han gick närmare dörren för att höra bättre. Han tänkte: man kan få en bomb i huvudet under olyckligare omständigheter än mitt under toccatan. Men det kunde också tänkas, att personen andra sidan dörren inte hört alarmsignalen – rummet måste ligga inåt gården. Det var väl strängt taget hans skyldighet som människovän att underrätta om att zeppelinarna var över Paris och att hotellet befann sig i farozonen. Han knackade tveksamt på dörren, utan resultat. Han knackade hårdare. Musiken tystnade. Några ögonblick senare öppnades dörren. På andra sidan tröskeln stod en dam i blå tailormade och vit blus. Hon var lång, smärt och nordiskt blond, med bruna ögon och mörka ögonhår. Blicken var vänlig, men forskande, nästan yrkesmässig i sin blandning av älskvärdhet och kritiskt intresse. Hon var inte alldeles ung – han gissade på en trettio. Hon gav intryck av en ytterst soignerad kvinna i någon sorts ansvarsfull ställning i ett större affärshus, ett modemagasin, en juvelerarfirma eller något liknande. Det stod omkring henne en atmosfär av omsorgsfull kroppsvård, diskret parfym, vänlighet, människokännedom och tålmod med kapriciösa och kräsna kunder.

– Vad står på? frågade hon på engelska, med yankeens nasalton.
– Förlåt, det är flyglarm. Jag trodde möjligen att ni inte hört larmsignalen och skottväxlingen för toccatans skull. Det var därför jag tog mig friheten - - - Det var vänligt av er att varna mig. Men faktum är att jag satte i gång grammofonen, så fort jag hörde signalen.

– Då ber jag om ursäkt för mitt intrång.

– Ingen orsak.

Det blev ett ögonblicks tystnad innan han tillade:

– De är alldeles över oss.

Han bad ännu en gång om ursäkt och fortsatte trapporna ner. Inne i baren hade de manliga gästerna och några av de kvinnliga samlats, påklädda eller i dressinggowns. De påklädda männen bar mest engelsk khaki eller den amerikanska ambulansens uniform. De föregående nätternas bombardemang hade tydligen gjort baren till en bombklubb. Alla kvinnor och män hade glas i händerna. Stämningen började redan bli hög. Petreus blev stående en stund i dörren som en objuden betraktare och gick sedan ut och ställde sig utanför hotellet. Det hördes en skräll omedelbart i närheten, någonstans vid boulevard Madeleine. Han gick tillbaka in och tog skydd i hotellets portgång. När han sträckte ut huvudet, kunde han se zeppelinaren segla alldeles ovanför. Han väntade en stund, till dess den hade passerat, och gick sedan fram till bulevarden. Bomben hade tydligen fallit ned alldeles intill Operan, på själva Place de l'Opéra. En klunga människor hade redan samlats där borta, en brandbil rusade tjutande fram längs boulevard des Italiens. Han brydde sig inte om att gå dit och se efter vad som hade hänt. Han hade de senaste dagarna sett tillräckligt många kratrar. Han blev stående en stund och såg dit bort. Någon ambulans hördes inte komma. Någon rök syntes inte heller till. Det var troligt, att bomben endast borrar sig ner i asfalten. Han undrade vad det kunde vara för mening med att söka träffa Operan. Hade tyskarna alldeles gett upp hoppet om att en dag tåga in i Paris och sitta på parkett, medan baletten sprattlade med benen?

När han efter en stund kom tillbaka till hotellet, stod damen som spelat toccatan utanför svängdörrarna. Vid sidan om sig hade hon en liten svartmuskig man i fransk infanteriuniform. Den högra ärm-
en på hans uniformskappa hängde tom. Petreus ämnade gå förbi dem in i hotellet, då hon hejdade honom med en fråga:

– Har någonting allvarligt hänt?

– Jag tror inte det. En bomb har slagit ner på Place de l'Opéra. Det var en del folk där och en brandbil. Men det syntes

ingen rök och någon ambulans kom inte heller, såvitt jag kunde förstå.

Den lille svartmuskige, enarmade infanteristen gjorde honnör med vänstra handen och försvann utan ett ord i riktning mot bulevarden. När han gått, sade hon:

– Ni får ursäkta att jag tilltalade er. Men ni kom i det kritiska ögonblicket. Han höll på att fria till mig. Han var väl inte riktigt nykter. Och så trodde han förmodligen, att ni var min man eller att det var er, jag stod och väntade på. Och så lomade han i väg, snällt och artigt. Han berättade att han skrivits ut från sjukhuset i dag morse. Nu skulle han resa tillbaka hem. Men innan dess ville han tydligen ha ett litet äventyr.

– Och så skrämde jag bort honom.
– Jag tror inte han tog så värst illa upp. Det var en chevaleresk liten man. Jag tror att han huvudsakligen kände sig ensam och ville ha någon att prata med. Han dök upp därbortifrån, fick syn på mig och stannade. Han talade om att han blivit skjuten i överarmen och fått stelkramp i såret. Nu ska han hem och sköta sin jord med bara en arm. Han var rörande. Han hade själv ingen aning om, hur rörande han var. Det blir nog svårt för honom att få en protes, som han kan ha nytta av i jordbruksarbetet. Såvitt jag kunde förstå, hade hans arm amputerats ända uppe vid skuldran. Det blir nog inte lätt att plöja med en arm.

Petreus hade ryckt till vid ordet protes.

– Förlåt min påflugenhets, sade han, är ni läkare?
– Ja. Varför tror ni det? Syns det på mig?
– Nej, det gör det inte. När jag såg er först, där uppe, trodde jag att ni var någonting helt annat. Affärskvinna eller något i den stilen.

– Varför ändrade ni uppfattning?

– Ni begagnade ordet protes.

Det blev tyst några ögonblick, innan hon sade:

– Det här är som att sitta i en pullmanvagn hemma hos oss. Nu är det min tur att fråga. Var kommer ni ifrån och vad är ni?

– Jag är svensk journalist.

– Varit här länge?

– I över fyra år.

– Vad säger ni om det här?

– Vilket?

– Kriget. Hemma hos er står ni ju utanför liksom vi?

– Ja.

– Vad är er uppfattning om det, ni som är neutral?

– Det är svårt att säga i en handvändning. För resten: det är mitt land som är neutralt, inte jag.

– Jag förstår.

– Och ni?

– Det är svårt att säga i en handvändning. Jag har bara varit här i Europa ett år. Kom på våren, innan kriget bröt ut, för att fullborda mina studier. Har legat i Berlin och Wien och kom hit för ett par månader sen över Schweiz.

Hon tystnade som om hon tänkte efter. Till slut sade hon:

– Men vill ni veta vad jag tänker, så tycker jag att detta är rena vanvettet.

– Det är lätt att säga.

– Jag vet. Låt mig då i stället säga, att jag tycker det är synd om Europa. Jag tycker det är synd om er alla.

Ur *Den gången* (1944)

Att skriva hem från stora världen

Gustaf Hellström som utrikeskorrespondent

Per Rydén

Han är en av de stora och inte bara i den lilla stad som såg honom födas och vars mått han måste ha tagit med sig ut i världen. Och han kom så långt ut i stora världen som man kan tänka att en svensk skribent någonsin gör. Gustaf Hellström hann med att skriva från London 1907–1910, Paris 1911–1918 och slutligen New York 1918–1920. Efter en period hemmavid blev han på nytt korrespondent i London 1927–1935. Han gjorde under den perioden ytterligare insatser genom att rapportera från andra platser, främst Berlin anno 1933.

Det finns åtskilliga perspektiv man kan anlägga på hans gärning som journalist. Jag tar fasta på några av dem. Med de mått som gäller för journalister finns förhållandevis mycket också av journalistiken att ta del av i bokform, ibland i kraftigt redigerat eller till och med i genretransformerat skick. Men mycket finns kvar i lägg eller på mikrofilm. Ett antal urvalsvolymer kunde hägra för ett företagsamt sällskap.

Ett yrke med status

Utrikeskorrespondent är numera en av de finaste sysslorna man kan ha som journalist. Det yttersta uttrycket för det är att man till och med kan göra sig av med en chefredaktör genom att placera honom i någon av de stora städerna. Gustaf von Platen satte sig i Paris efter framgångsrika år på *Svenska Dagbladet*. Den uppslitande kulturstriden på *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* slutade med att Per Gunnar Holmgren och inte Nils Gunnar Nilsson hamnade i Berlin.

Ett annat mått på den journalistiska subspecialitetens starka ställning upplever vi praktiskt taget dagligen i rapporterna i radio och tv. Om man ställer sig utanför Vita Husets staket med en mikrofon i handen anses man veta hur världen utvecklas. Och det är poster som besätts i hård konkurrens och där man numera ofta tidsbegränsar förordnandena för att lite flera ska kunna komma till.

Man vet också att detta är bland de kostsammaste engagemangen för medieföretagen. Antalet korrespondenter brukar därför variera en del med etermediernas och tidningsföretagens ekonomi. Och de som står för den återhållsamma linjen och därför oftast hamnar på den ekonomiska sidan, brukar framhålla att nyhetsbyråer och utländska kanaler finns i obegränsad mängd och till mycket lägre kostnad.

Men vi kan säkert också av egen erfarenhet omvittna betydelsen av en rapportering med inhemska röster i utländsk miljö. Inte minst minns vi lite äldre röster som Alf Martin från London, Victor Vinde från Paris, Torsten Ehrenmark från Paris och London. Men vi har också haft mer bullersamma stämmor vilka som Ulf Nilsson i *Expressen* och Staffan Heimersson i *Aftonbladet* betraktat sig som ambulerande världsreportrar, även om de haft en fast bas på en utrikes ort.

En lång väg

Det är, det kan vi väl därmed vara överens om, något märkvärdigt med att vara utrikeskorrespondent. Och Gustaf Hellström bidrog verksamt till gentrifieringen av uppdraget samtidigt som den tidning han verkade på också fick en annan profil. Under de närmare trettio år som han var inne i arbetet skedde en anmärkningsvärd utveckling.

Men innan vi är framme vid år 1907 och hans entré på den här banan finns det anledning att blicka lite längre tillbaka.

Korrespondenser hör till den ursprungliga mixen i tidningarna. Utrikes material var som det mindre känsliga materialet dominerande i de äldsta tidningarna. Vår äldsta tidning hade många olika namn, men hos alla dessa posttidningar underförstods att de poster som namnet anspelade på mer eller mindre exklusivt var utländska. Inrikes Tidningar är alltså en senare skapelse, från 1760, och först 1821 blev den sammanslagna *Post- och Inrikes Tidningar* en realitet. Tidningsväsendet hade länge en självklar förankring i postväsendet. Brev från utrikes orter var alltså en från början naturlig kategori.

Vad som i den utvecklingskedjan närmast ska komma till är då att korrespondenserna skulle ge underlag för korrespondenter, hyggligt specialiserade företrädare som var så flitiga att de kunde klara sin bärgning på en fjärran ort. Något namn skymtar redan under tidningarnas första århundrade, 1600-talet. Under 1700-talet kom de att spela en avgjord roll.

Men det är under 1800-talet som det mesta av den moderna tidningen växer fram – "Åren då allting hände" har epoken fått heta i den presshistoria som vi publicerade åren 2000–2003. Det gäller också de profilerade korrespondenterna av internationellt snitt men av svensk extraktion.

Det ska krig till

1800-talets stora tidningsmän i generationen efter Lars Johan Hierta var stora inte minst i sin satsning på utlandskorrespondenter. Föregångsländerna, framför allt England, tillhandahöll föredömet. S. A. Hedlund i *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning*, K. A. Lindström i *Nya Dagligt Allehanda* och Wilhelm Walldén i *Stockholms Dagblad* drev på utvecklingen och det innebar inte minst att man prioriterade utlandsmaterialet högt.

Claës Lundin (1825–1908), numera ihågkommen som Strindbergs medarbetare i *Gamla Stockholm* och som sin egen i *Nya Stockholm* eller möjligen som upphovsman till en av de första sf-romanerna på svenska, *Oxygen och Aromasia*, hade sin huvudsakliga gärning som publicist, och under lång tid var han stationerad i Paris. Han gav skakande rapporter från kommunardernas verksamhet 1871.

Gottfrid Renholm (1834–1908), numera mest känd som modell för ett av Ernst Josephsons porträtt, hör till dem som bekräftar den dystra lärdomen att krig utvecklar journalistiken. Han kunde ge en svensk bild av det fransk-tyska

kriget 1870–71 – om han nu inte som nästan naturaliserad fransman gav en fransk när han exempelvis talade om "framgången af våra vapen".¹

Johan Janzon (1853–1910) var den äventyrligaste av de tre pionjärerna. Han läste språk i Uppsala och var till en tid kadett på Karlberg. Skulder och äventyrlust drev honom ut. Värjan var hans vapen om man ska döma efter hans signatur, Spada, men hans viktigaste redskap var ändå pennan, men en penna som följde striderna. Också på 1870-talet var det oroligt på Balkan, och den mest resursstarka av tidens tidningar, *Stockholms Dagblad*, försåg honom med fyra hästar, tolk, en beväpnad eskort, kikare, pistol, karta och fältkök – däremot fick han avvara tält och fältsäng.² Hans oberördhet i kulregnet kan förebåda 1900-talets krigskorrespondenter med Hemingway som den mest kände.

En god historia men inte god historia

"Det var av en ren tillfällighet som jag kom att bli utrikeskorrespondent."³ Det är ju så Hellström uttrycker sig när han blickar tillbaka i *Bakom spalterna*, de av Ivar Ljungquist redigerade vittnesmålen till belysning av *Dagens Nyheters* historia. Men en människa som är så upptagen av funderingar om människans fria vilja måste naturligtvis strax komma med en reservation:

Försåvitt man nu kan säga att en slump avgör en människas levnadsöde. Livet är rikt på chanser som erbjuder sig. Men det är bara en och annan av dem, som man tar. De flesta möter inte något gensvar inom en, och man kastar dem från sig som man gör med de tryckta annonser arbetslösa manschettproletärer sticker i handen på en på trottoaren. Sätillvida kan det emellertid ligga en viss sanning i påståendet att det var slumpen som gjorde mig till tidningskorrespondent, eftersom jag själv aldrig skulle kommit på idén.⁴

Han menade sig ha allt emot sig. Han hade klena språkkunskaper. Han visste inte vad en korrespondent gjorde. Han var oföretagsam. Det skulle alltså någon annan till för att han skulle komma på tanken. Och denne någon blev Beyron Carlsson som enligt Hellström talade sålunda:

– Ni unga stockholmsnovellister går här och dräller på barerna och skriver om notarier i verken, deras växelrytterier och små erotiska eskapader. Varför ger ni er inte ut?⁵

¹ Eric Johannesson, "Med det nya på väg", i *Den svenska pressens historia*. 2, Sthlm 2001, s 193.

² Johannesson (2001), s 194.

³ Gustaf Hellström, "London–Paris–New York", i Ivar Ljungquist, *Bakom spalterna. Ur Dagens Nyheters historia. 1. 1889–1921*, Sthlm 1952, s 184.

⁴ Hellström (1952), s 184.

⁵ Hellström (1952), s 185.

Den svartsynte novellisten som klarat av Kristianstad och Lund värjde sig på Rydbergs bar i Stockholm genom att nämna om ett besök i London. Och på denna tid, ett halvsekel före alla reguljära journalistutbildningar, var saken därmed avgjord – åtminstone från Beyron Carlssons sida. Hellström sköt upp avgörandet några månader och hann ta sig igenom *Kaos*.⁶

Det är en god historia. Det blir möjligen bättre historia om man gör klart för sig att Beyron Carlsson (1869–1928) inte var någon marginell person – hans dotter har tecknat hans biografi. Han var bland de verksammaste i den journalistiska förnyelse där *Dagens Nyheter* på nytt tog täten. Han hade som många svenska tidningsmän studerat amerikanska pressförhållanden, och han hade därför del i det som kallats amerikaniseringen av den svenska pressen under just de här åren.

Hellström tar för övrigt miste när han påstår att han aldrig tidigare lämnat något bidrag till *DN*. Han hade året före mötet på Rydbergs bar tagit del i en ambitiös och ihågkommen revy där 24 författare tecknade var sin timma av dygnet.⁷ Han kunde knappast klaga på sällskapet heller i det som publicerades på själva julafton 1905. Timman mellan 6 och 7 på morgonen togs om hand av Bo Bergman, timman mellan 7 och 8 av morgonvandraren August Strindberg. Sagoberättaren Helena Nyblom tar hand om den följande timman, men därefter tar Hellström vid. Han leker lite med läsaren, särskilt den som på ingressvis skulle döma direkt av upptakten: "Stockholm har många fattiga utkanter".⁸ För det är inte om dem det handlar. Det är inte ett socialreportage av den typ han senare skulle prestera, och det står klart redan i andra meningen: "En af de rika heter Djursholm."

Och det var just Beyron Carlsson som hade hållit i det företaget. Allt talar väl för att han sett talanger hos Hellström som han menade inte kom till uttryck i hans böcker.

Och jag vill också tro att Beyron Carlssons intresse hade en positiv betydelse under de första åren av Hellströms korresponderande. Det spelade ganska visst också sin roll att Carlsson 1910 lämnade *Dagens Nyheter*. Han gjorde det därför att han kände sig förbigången vid utnämningen av Anton Karlgren till andreredaktör – mer om honom strax.

⁶ Hellström (1952), s 187. Novellsamlingen *Kaos* skrevs i Stockholm 1906 men publicerades först våren 1907, när Hellström redan befann sig i London.

⁷ Tidningen skulle upprepa greppet ett sjuttiofem år senare, 1976; Gunilla Lundström, "En värld i rubriker och bilder", *Den svenska pressens historia*. 3, Sthlm 2001, s 28.

⁸ Jfr bibliografin i Bengt Tomson, *Gustaf Hellström och hans väg till Snörmakare Lekholm får en idé*, Sthlm 1961, s 293. Den finns även tillgänglig på Gustaf Hellström-sällskapets hemsida.

Platsens prosa

Prosamakare Hellström fick kanske aldrig själv idén. Vid sin tillbakablick framställer han sig som påfallande motsträvig. Och den mycket erfarne vill ha det till att denne nybörjare var ovetande som en Candide:

England, tänkte jag och skakade invärtes på huvudet: att ta emot Beyron Carlssons anbud – om han nu av en eller annan anledning menat allvar med det – vore helt enkelt bedrägeri. Och så djupt hade jag ännu inte sjunkit. Förresten skulle bedrägeriet snart bli upptäckt och min inkompetens avslöjad. Jag kunde se mig själv som en av de legendariska två hundra tusen, som utblottade trampade London trottoarer, därför att de inte trumfat i bridge.⁹

Men det finns ingenting som tyder på annat än att han när han väl bestämt sig också gick in för saken. Att se världen med egna ögon, att komma över den egna beslutsvåndan, att låta verkligheten ta överhanden: man kan tänka att journalistiken hade sin vidare betydelse. Man ville gärna inläsa något symboliskt däri att han börjar med att teckna den "nya tron i London". Men det finns däremot ingenting som utåt sett tyder på att det är en nybörjare som skriver hem från London:

Söndag och dimma i London. Det är en och en half sak för mycket. Klockan är 10 och polisen har röjt undan judemarknaden i Whitechapel. Och medan kärrorna köras bort, ställa judarna under skrik och oväsen till en vild auktion, under hvilken det resterande lagret bortslumpas. Klädningstyger och struntsaker hvirfla i luften, uppkastade för att kunna beskådas af flera än dem som trängas kring kärrorna, och som i panik ge sig judarna i väg hem, så som judarna alltid försvunnit likt flyende och fördrifna. Fågel- och hundmarknaden i Bethnal Green är också slut och framför en ligger en hel lång dag, en söndag. Restaurangerna äro stängda till klockan 1 för att åter bommas klockan 3, utom för dem som kunna uppvisa en järnvägsbiljett hvilken attesterar att man rest minst 3 engelska mil, och alla gamla rödnästa alkoholister bevara med ängslig omsorg någonstans i sina heligaste gömmor en månader gammal returbiljett till Windsor.

(24.1.1907)

Sett med det perspektiv vi har kan sättet att tala om judar sticka i ögon och öron. Men den livliga tavlan är ingen dålig upptakt på världsbetraktarens karriär. Och som var och en som arbetat med berättande texter vet kan en nybörjare vara klok just genom att han kan fungera som ombud för en läsare som vet ännu mindre. Det är ju just i den lyckade läsarpakten på det området som upptäckterna kan

⁹ Hellström (1952), s 186.

göras. Det är den som kommer nästan ny till en plats, till en ny värld som ser. Han måste förstås veta eller kunna ta reda på lite mera än sin läsare. Han måste veta vissa samband. Han måste inte minst veta vad saker heter. Men aptiten på verkligheter är en viktig tillgång. Att skriva en sak för första gången ger en uppfriskande känsla av att vara originell åtminstone inför sig själv.

Här finns en livlighet mitt i den skildrade tristessen. Det som dagtecknas i London den 20 januari 1907 kan väl rentav ha förberetts en smula på vägen dit.¹⁰ Här finns några fyrkantiga funderingar om engelsk nationalkaraktär, om kyrksamhet och annat som har något av kåseriets ethos:

Det har nästan blifvit till ett ordspråk att en god engelsman går i kyrkan minst två gånger hvarje söndag. Detta är nu osanning, liksom alla andra gamla ordspråk. Men äfven om han gjorde det, skulle man förstå och förlåta honom. En söndag i London är ej något nöje. En dag då de flesta bättre restaurangerna och alla teatrar och varietéer äro stängda måste slås ihjäl på något sätt.

Den som i efterhand så flott kunde avstå från att känna världen måste i skrivande stund låtsas allt annat. Han kan och han vågar. Han skriver sig också in i en tidning med kulturradikal hållning, och där man bara ett par år senare skulle se till att också avskaffa djävulen. Man tycker sig märka spåren av den lundensiske litteratur- och religionskritiker som Hellström i sin Stellan Petreus-serie skulle skildra som B.L. eller "växtfysiologen" när han tecknar modepredikanten H. J. Campbell:

En elegant herre, en apostlarnas dandy, en mycket god del af en hofpredikant, med ett skönt och lockigt hår, svarta ögonbryn och två stora barnaögon, som måste göra ett starkt intryck på äfven den mest förhärdade kokett. Och då han dessutom är i besittning af en tungans rapphet och slagfärdighet, en pigsentimental svada och ett rent och naturenligt lefverne, afbildadt i tidningarna, där man kan se honom i alla möjliga situationer, från den då han håller sin äldsta dotter om halsen till den då han kärleksfullt betraktar ett af sina svin, är det ej förvånansvärdt det intresse med hvilket i synnerhet engelska damer omfatta hans sympatiska person. Ty engelskan är pigsentimental och fallen för landtidyller som ingen annan.

Trots eller tack vare att en och annan mening blir lång som en engelsk söndag är det en skildring med driv. Men man ska notera att Hellström inte böjer sig med det snarfunna och snarvunna. Han har det djupare intresse för livsåskådning som

¹⁰ I sin uppsats från 1932, "Tjugufem år i Dagens Nyheter", liksom "London–Paris–New York" omtryckt i förf:ns *Personligt. Minnesbilder och meningar*, Sthlm 1953, berättar Hellström om resan till London och om de första engelsmän han mötte.

man ibland närmast förebrått romanförfattaren Hellström. Han försöker bestämma de troselement som han tycker sig finna i den nya tron.

Engelsk vardag

Det är en lyckad start. Och den följs också upp när skrivandet övergår från söndags- till vardagsarbete. I efterhand har Hellström haft en tendens att tona ner sin insats:

Det var flera omständigheter som kom mig till hjälp. För det första: den svenska utrikeskorrespondentens uppgift var vid den tiden en helt annan än den blev efter 1914. Han var befriad från att sända sin tidning dagliga telegrammeddelanden. De högaktuella politiska nyheterna ombesörjdes av de stora internationella telegrambyråerna. Det var bara i alldeles speciella fall som man fick i uppdrag att telegrafera in nyheter, som låg utanför byråernas intressesfär: möten i svenska föreningar, tillfällen då en svensk kommit i konflikt med engelska polismyndigheter och domstolar¹¹

Han underdriver snarast sin betydelse. Och det som framför allt överraskar är att han kan vara så färdig från början – inte minst med tanke på hur han säger sig ha kommit in på banan. Från början kom han in på sina speciella ämnesområden, engelsk politik och politiker, folket i val. Man kan som Rune Oxelqvist konstatera att det under Londonåren inte skedde någon egentlig utveckling.¹² Men då menar jag att man också ska tillägga det en positivare innebörd. Antingen kan man se Hellström som en journalistisk naturbegåvning eller en som genom sina trevande skönlitterära förstlingsverk tillägnat sig en avsevärd förmåga till verklighetsåtergivning och att det – precis som Beyron Carlsson hade sett – bara behövdes en ny och mer påträngande verklighet för att det skulle komma till utveckling.

Omstridd från början

Likaväl som Hellström gick direkt ut i verkligheten finns det för oss god anledning att gå direkt till hans verklighetsbilder för att skaffa sig en bild över det han uträttade. Man tar inte miste på hans engagemang. Han menade sig ha kommit vid en lycklig tidpunkt. Här fann han hungerparader och rösträttsstrider. "Man vadade ständigt upp till knäna i sensationer eller nyheter. Det var en embarras de richesse på stoff i vilken man lärde sig känna sin egen okunnighet och oförmåga att något så när behärska materialet. Men trots detta var det en härlig tid att leva i."¹³

¹¹ Hellström (1952), s 188.

¹² Rune Oxelqvist, "Gustaf Hellström, journalist. En studie i verklighetsunderlaget till arbetssättet bakom de tre sista delarna i Stellan-Petreus-serien", otryckt lic.-avhandling, Litteraturvetenskapliga institutionen i Lund, 1973, s 20.

¹³ Hellström (1952), s 188.

Så heter det ju i den sena återblicken. Det låter nästan för bra för att vara sant. Och frågan är då om det är sant.

Hellström har förblivit omstridd. Det var något som följde honom under en god del av hans gärning. Inte ens efter det sena genombrottet gick han fri från kritik. Det har varit svårt att komma överens om både om hans livsverk placerar honom bland de största 1900-talsdiktarna och om hur stora delar i ett rätt ojämnt livsverk som då ska inkluderas. Oenigheten kan vara ett mått på vitalitet, men det är ändå anmärkningsvärt hur olika proportionerna ofta blir.

Också journalistiken är indragen i diskussionen.

Allt var inte frid och fröjd. Det fanns problem som dök upp redan under åren i London, och det fanns också delade meningar om insatsen nästan från början. Och det finns också delade meningar om historieskrivningen.

Utrikeskorrespondensen var, som vi sett, en traditionsrik genre.

Men då som nu varierade villkoren för utlandskorrespondenterna och till att börja med kan väl rentav beteckningen korrespondent i betydelse av en fast knuten skribent med tidningens hela uppbackning diskuteras. Kanske ligger det närmare till hands att uppfatta Hellström som stringer, en frilans med kontrakt, även om denna engelska beteckning då ännu inte lånats in i svenskan. Beyron Carlssons positiva intresse avlöstes av redaktionssekreteraren Oscar Hembergs tuffa förhandling. Det slutade med att han fick ett erbjudande om 15 öre per publicerad rad i tidningen – och inga kostnader betalda.¹⁴ Först genom en överenskommelse 1910 försköts villkoren så tillvida att han fick en fast del – 100 kr per månad – utöver betalningen per rad. Det ska också uppfattas så att han därmed knöts fastare till tidningen. Genom sin flit lyckades han dock 1908 skriva ihop drygt 3 000 kr, och det ligger snarast något över den minimilön på 2 400 som det ganska nybildade Journalistförbundet krävde för sina medlemmar.¹⁵ Men då får man naturligtvis räkna med att kostnaderna för att uppehålla sig i London var avsevärt högre än i hemlandet. Rent allmänt lyckades Hellström – men som sagt till stor del genom sin flit – skapa sig en dräglig försörjning. Men någon stjärnstatus handlade det inte om.

I kamp om förnyelsen

Dagens Nyheter hade, något som ofta glöms bort i efterhandsperspektiv, startats som en utpräglad folklig tidning. De korta artiklarna och det billiga priset gav fart åt tidningen. Ett kvartssekel senare fick den konkurrens av *Stockholms-Tidningen* som gick ännu längre i folklighet och koncentration. Under 1890-talet erövrade *Stockholms-Tidningen* upplagehegemonin och skulle behålla den i nästan ett halvsekel. Från 1897 relanserades *Svenska Dagbladet* under den från DN rekryterade Carl Gustaf Tengwall. Det innebar att den tidning som Hellström rekryterades till hamnade i ett tvåfrontsslag. Det fanns delade

¹⁴ Hellström (1952), s 187.

¹⁵ Oxelqvist (1973), s 67 e.

meningar inom tidningen om man skulle genomföra en journalistisk förnyelse eller utveckla den publicistiska och opinionsdrivande linjen. Otto von Zweigbergk stod för den senare. Men det blev Hemberg som tillsammans med Karlgren gick segrande ur den interna striden och – det måste också sägas – som även vann den yttre.

Hellström sa sig inte ha skolat sig in i denna hastigt moderniserade journalistik. Jag tror att han även på den punkten underdriver sin bekantskap för att ge mer effekt åt sin insats. Under alla omständigheter kom han att kastas in i ett av de viktigaste skiftena ifråga om skrivandets ideal som den svenska pressen genomgått.

Den journalistiska förnyelsen innebar en satsning på en förnyelse av redigering och disposition av artiklarna. Det övergripande idealet innebar en satsning på strikt nyhetsförmedling och korta artiklar.

Anton Karlgren är den som mer än någon annan kommit att förknippas med denna modernisering. Hemberg var möjligen den mer drivande, och han var i varje fall tidigare på plats. Karlgren, del av en bekant brödratrio från Jönköping, blev slavist i Uppsala och efter sin karriär på *Dagens Nyheter* återvände han till forskningen och blev professor i Köpenhamn. Och det var i samband med det uppbrottet som han skrev sin mycket bekanta skrift *Journalistik i Dagens Nyheter* (1922), från början avsedd bara som en intern handledning men utgiven som den är i flera tryckningar, senast 1989, har den kommit att kodifiera den moderna journalistiken eller, som det ibland heter med en mer nedlåtande term, journalismen.

Av de två förnyarna på *DN* var det från början Oscar Hemberg som Hellström kom i kontakt med. Den minnesbild han ger långt i efterhand är översiktlig och anekdotiserad, ja, kanske rentav medvetet glättad. Han uttalar sig också på ett sätt som om han inte nåtts av signaler från hemmaredaktionen. Och där mindes han dåligt eller förträngde vad som skedde. Hemmaredaktionen kom redan från början med klagomål och tips. Hemberg tyckte att han skrev för långt och att han inte var tillräckligt engagerad av dagens händelser.¹⁶ "Jag vet sannerligen ej hvad jag skall göra", skriver Hellström i brev på hösten 1907. "Jag har ingen att vända mig till i Sverige, ingen vet hur jag funderar. Jag har skrivit till DN och lofvat bot och bättring, att intervjua och bli murvel, endast för att hålla lifvet uppe."

Den djupa desperationen var nog tillfällig. Kanske var det så att den lite kantiga självständighet som hörde till hans företräden låg honom i fatet. Sannolikt var han inte riktigt van vid den bryskare journalistiska jargongen. Förläggare har ofta en vänligare ton när de umgås med sina författare, och inte för inte blev det ju också så att Hellström tog hjälp av kontakter i den världen för att lösa konflikter med tidningsledningen.

¹⁶ I brev från Hellström till Algot Ruhe 23.9.1907 återges Hembergs synpunkter tämligen detaljerat.

Men allt talar också för att Hellström och tidningen efter hand fann varandra. För oss som lite flott kan se det i efterhandsperspektiv ligger det nära till hands att se det som en nyttig inskolning i verkligheten. För de inblandade var det lite mer komplicerat. Diktaren som gick ut i verkligheten och som delvis övergav dikten för journalistiken kände att det offret var stort nog. Hur lite förberedd han än var för sin nya syssla, tog han för givet att han kunde fylla den. Han hade också många trumf på hand. När han själv talar om att han hamnade i en tacksam tid av dramatiska händelser, ska det främst översättas till att han anmärkningsvärt snabbt fick blicken öppnad för sin omvärld. Han tvingades på ett hårdhänt men lyckligt sätt att intressera sig för allt det som låg utanför det egna jaget. Och han hade att ösa ur, inte bara i form av dramatiska händelser utan också i form av massor av publikationer och publikationer som var betydligt mer avancerade än de som också förnyarna på *DN* skapade.

Hemmaredaktionen strävade åtminstone från början efter att försöka styra sin utrikeskorrespondent. De ville att han i högre grad skulle underordna sig en svensk nyhetsvärdering och skriva snabbare och kortare – trots att han hade betalt per rad. Och där spelade det in att *Dagens Nyheter* inte hade någon tradition som utrikesintresserad eller som de långa artiklarnas blad och det förstärktes av förnyelsen.

Men även om det gnisslade så skedde en gradvis anpassning. Hellströms artiklar skapade säkert en positiv uppmärksamhet. I samband med de olympiska spelen i London 1908 borde man också ha blivit klar över vad som var hans viktiga företräden som journalist.¹⁷ Då fick han vid sin sida en man som refererade själva tävlingarna och han kunde själv koncentrera sig på att ge ramen för det hela.

Han var anmärkningsvärt öppen för det nya. Och vi som själva sprungit marathon stannar upp lite speciellt inför hans skildring av Dorando, italienaren som var så nära, så nära att vinna vid det som gällde som det viktigaste loppet vid spelen i London. Hellström var där:

det är en ohygglig syn. Han ser ut som en dammig och dödskörd häst, hans ögonlock äro slutna och munnen vidöppen. Han är nu endast en fem, sex meter från mållinjen då hurraropen borta vid Marathonporten skalla på nytt. Andra man har kommit, nu gäller det det yttersta. Dorando knuffas bakifrån in de fem metrarna, hålles under armarna till dess han sprängt mållinjen och sjunker som död till marken. Hufvudet har äfven i liggande ställning fallit åt sidan och hela denna rund kring honom har gjort ett af de pinsammaste intryck jag någonsin bevittnat. Det låg öfver det hela ingenting mindre än ett djurplågeri mot människor. (28.7.1908)

¹⁷ Under rubriken ”Att fånga själva rörelsen” skriver Per Rydén utförligt om Gustaf Hellström som pionjär inom sportjournalistiken, i Gustaf Hellström-sällskapets bok *Det var ingen tjugande idyll. Gustaf Hellström och hans tid* (2009), red. Lennart Leopold och Eva Ström.

Sportjournalistiken var ännu mycket outvecklad. "Bilder från Marathonloppet. Olympiska spelens stora dag" måste gälla som en pionjärinsats. Den har ett avgörande drag av mänsklighet. Och engagemanget skulle några veckor senare också ta sig uttryck i en tvivlande efterhandskommentar: "Mot sportens öfverdrifter. En reaktion i anmarsch inom England, sportens förlofvade land" (18.8. 1908).

Hellström hörde till dem som strax tog sig an också denna nya verklighet – det är ju det som ger sportjournalistiken ett allmännare intresse. Och dessutom får han gälla som pionjär också för en sort som efter hand har odlats av stora reportrar på tidningen som Barbro Alving, Jan Olof Olsson och Torsten Ehrenmark.

Tre stationer

Av de tre stationeringsorterna betydde London mest för Hellströms utveckling. Det var där han fann sin väg. Men det var fortfarande inte så att han fick entydig uppmuntran från Stockholm. Det gick därhän att han övervägde att sluta. 1910 hade tidningen börjat göra ett nummer av honom i sina prenumerationsanmälningar, men samma år kom korrespondenten och hans tidning fram till att han borde byta stationeringsort för att få en nytändning.

Paris blev basen för hans viktigaste insats, om man mäter det efter det inflytande han fick över den svenska allmänheten. Där skulle han sedan stanna fram till överflyttningen till New York i februari 1918. Det innebar att han också kom att täcka in merparten av första världskriget, och det är ingen tvekan om att hans välöverbärgade artiklar kom att spela en viktig roll för att ge det franska perspektivet på kriget. Artiklarna fick breda ut sig med något av den rätt han skaffat sig. De återgavs ju också delvis i bokform.

Men han var fortfarande ifrågasatt i högre grad än vad man skulle vänta sig. Och det var väl inte helt orimligt att tidningen ville ha sin Pariskorrespondent placerad i Paris och inte sju mil utanför stan i Senlis. Men det var inte lika lätt att som ifråga om sportbevakningen i London acceptera att tidningen 1915 satsade på ytterligare en man för den mer löpande bevakningen per telegram. Och det gjordes inte lättare av att det till råga på allt var en så drivande person som Johannes Wickman, en av de viktiga så småningom när det gällde att på 1930- och 1940-talet hålla tidningen fri från all böjlighet inför den tyska övermakten.

New York hann Gustaf Hellström aldrig i samma mån göra till sin egen bas – även om hans hustru var från landet. Det viktiga där bestod i att han ytterligare lade världen för sig.

I fråga satt

Med tanke på den insats Hellström gjorde som journalist är det märkligt att det kommit att råda så delade meningar om hans insats. Hans kritiker framför andra var just den man som 1910 avlöst hans upptäckare Beyron Carlsson i *Dagens*

Nyheters ledning, Anton Karlgren. Och hans bedömning fick ett så mycket större genomslag, eftersom den avgavs fyrtio år efteråt och därmed kom att framstå som något av ett slutbetyg för en man som i decennier ägnat sig åt tidningen. Utdelat som det var bara något år före Hellströms död kändes det särskilt drabbande:

Som fast korrespondent hade *Dagens Nyheter* under en följd av år endast Gustaf Hellström som i tur och ordning avverkade först London, sedan Paris och slutligen New York. Den tidningskorrespondent i den stora internationella stilen som man möter i hans böcker, en världsreporter som av sin tidning slungas till olika punkter av jordklotet där hans journalistiska ingripande behövs, var han själv alls inte, han var egentligen inte journalist alls – hans med månadslånga mellanrum uppdykande brev i olika ämnen var välformade och läsbara men alls inte av det slag man kunnat önska av en i världscentra placerad journalistisk observatör. Något förstasidesmaterial var breven inte; jag kan inte minnas att något enda av dem placerades eller var värt att placeras på första sidan.¹⁸

Det är en orättvis betraktelse, så orättvis att man måste ge perspektiv åt den.

Karlgrens framställning är tillkommen för ett annat sammanhang och siktar i första hand in sig på den förstasidesreform som han var med om att genomföra med en spektakulär start under storstrejkssommaren 1909. Ännu långt i efterhand är han i anmärkningsvärd grad präglad av redigerarens hunger efter gångbart förstasidesmaterial. Var och en som satt sin fot på en tidningsredaktion vet hur jargongen brukar löpa runt. Nattredaktören med makt att avgöra vad som först ska möta läsaren på frukostbordet tar nästan alltid på sig rollen att jämla sig över hur lite som redaktionen försett honom med. Och rimligt nog var detta än mer utpräglat i en situation där nyheterna skulle presenteras på ett nytt sätt – det är den kanske största omställningen någonsin i svensk journalistik. Som var och en kan konstatera är Anton Karlgren mycket sträng ännu när han 1922 lämnar sin tidning. Rubriksättandet, det som han och hans närmaste svarade för, har hunnit moderniseras på ett decennium, men dispositionen av artiklarna har inte alls hunnit med i utvecklingen.

För förstasidesreformen var ingen till lags. Det är inte bara Hellström som råkar illa ut. Det är som om man sitter på *DN* med en ny form och världen i övrigt inte har förstånd om att bete sig så att det går att fylla den. Som ett mått på den aktuella irritationen är det begripligt och går ständigt igen. Vad man däremot kan förvåna sig över är att mannen som gjorde mer för att förvandla det svenska skrivsättet – och då menar jag alltså inte bara det journalistiska skrivsättet – under 1900-talet lever kvar i de stämningarna också så långt efteråt.

¹⁸ Anton Karlgren, "Kring en sida i *Dagens Nyheter*", i *Ljungquist . 1*, (1952), s 221 f.

Den rationella förklaring man kan söka är att Karlgren och Hellström utvecklades åt olika håll och därmed också ville utveckla sin tidning åt olika håll. Hellström tyckte med goda skäl att han genom att närma sig verkligheten och genom att göra sig mödan att sätta sig in i nya världar utvecklade sig till journalist. Han ville därmed göra anspråk på att utveckla den tidning som länge varit dålig på utrikesbevakning och där de korta artiklarnas hegemoni kunde åberopa sig på grundarens ord. I Londons tidningsvärld var motsättningarna mellan kvalitets- och populärtidningar mycket större. Och det valet var lätt. Den utredande skribenten måste orientera sig mot *Times*-linjen och han kunde lite i onödan ängslas för att reformatörerna på hemmaplan skulle utvecklas åt samma håll som *Daily Mail*.

Men det finns flera förklaringar till Karlgrens stränga bedömning. Där fanns också en rivalitet. Karlgren var i huvudsak en företrädare för den nya och viktiga sorten som kallas tidningsmakare. Han såg till att skapa ett nytt format för skrivandet. Han skrev om eller lät skriva om vad reportrarna kom med till redaktionen. Han satte eller lät sätta rubriker på de resulterande artiklarna. Och som många av sin sort ägnade han sig i långt högre grad åt att stryka än att skriva text.

Men från början var han ändå skribent, och han var det dessutom i samma kategori som Hellström. Med början 1906 skrev Karlgren korrespondenser och blev 1909–10 korrespondent med Ryssland som bas. Och det är livliga och delvis upprörande händelser som denne slaviske specialist kan förmedla till sin tidning. Det har rimligen påverkat hans bedömning av den i varje fall från början mindre specialiserade Londonkorrespondenten.

Det andra irritationsmomentet finns i Hellströms skönlitterära användning av sina journalistiska erfarenheter. Någon "tidningskorrespondent i den stora internationella stilen som man möter i hans böcker" var skribenten i *DN* minst av allt, vill hans motpart och konkurrent en gång för alla ha sagt. Det som tillagts Stellan Petreus gäller, menar Karlgren, inte alls om Hellström.

Jolos försvar

Gustaf Hellström uppträdde själv till försvar för sin insats. Det var också andra som ryckte ut. Centrala personligheter i *Dagens Nyheter*s historia som Ivar Ljungquist och Leif Kihlberg, vilka också tagit del i skrivandet av tidningens historia, gav en mer avvägd framställning än Karlgren. Men den som mer än någon annan ryckte ut för att korrigera Karlgren var Jan Olof Olsson alias Jolo alias Ruter Tweed.

Jolo kom till *Dagens Nyheter* som 25-åring 1945. Han kom därmed själv att uppleva Gustaf Hellström, låt vara inte som korrespondent utan snarare som kulturskribent. Men han har, som framgår av hans omfångsrika studie i *BLM* året efter Hellströms bortgång, själv kunnat höra honom berätta om sin bana. Han har i högre grad än de flesta gått tillbaka till läggen. Och i åtskilligt har han

naturligtvis också trätt i Hellströms fotspår. Båda har en angloman inriktning och kunde också i klädsel påminna om varandra.

Och i någon mening har efterföljaren en lätt match när det gäller att korrigera Karlgren. Han fritar honom från att ha varit alltför litterär. Han var, menar den så mångsidige Jolo, allround-journalist. Han skrev politik och sport och brott. Han mötte massan. Han skrev om scouter och flyg. Han hade en särskild känsla för valkampanjerna. Han lärde känna de stora arbetarledarna. Han hade tidigt blick för Churchill. Det är ingen tvekan om att Englands-kännaren Ruter Tweed ger högsta betyg just åt Englandsteckningen: det är ett högt betyg i sig. "När han flyttar över till Paris är han från början världsman och närmast en aning missräknad på att stan är så liten."¹⁹ "När Hellström 1918 kom till New York märktes inte denna förhållning av storstaden".²⁰ Och själv mån om sina engelska kostymer försvarar Jan Olof Olsson också företrädarens klädsel och klädkåserier. Det leder också till att han lyfter fram hans försvar för sitt ursprung. Han förblev Kristianstadsbo. "Det spelade ingen roll, försäkrade Hellström, att han sydde hos Morriss på 28 A Sackville Street eller låg i pyjamas i stället för nattskjorta. Den sista svepningen skulle beställas i Kristianstad."²¹

Jolo gör sin föregångare till reporter. Han pekar på att det finns mycket som finns kvar i tidningsläggen att upptäcka. Det leder också till att han noterar att Hellström själv ibland misskännt sin egen journalistik: det journalistiska utgångsmaterialet är friskare än vad det blev i bokform som *Förenta Staterna* och *Världsfreden*. Det bästa som kom ut av USA-vistelsen är *Ett rekommendationsbrev* (1920), och när andra nedvärderat den som varande mer av reportage än roman, är det inget som biter på reportern som skriver om reportern och som ytterst är ute efter att skapa sig en svensk förebild av internationellt snitt. Det är det som med eftertryck summeras i slutrepliken till den av förstasidorna fixerade Karlgren: "Dessutom ska det stå något värdefullt inne i tidningen också. Gustaf Hellströms medarbetarskap i *Dagens Nyheter* hör – var det än råkade brytas in om nätterna – till det största i den svenska journalistiken."²²

Och slutsumman?

Jan Olof Olsson har mera rätt än Anton Karlgren om Gustaf Hellström. Men alla tre hör hemma i den svenska presshistorien – även om man ska vakta sig mot att låta den enbart handla om *Dagens Nyheter*.

Men när man nalkas en summering blir man naturligtvis varse vilken avgörande roll som värderingarna allmänt sett spelar för att utmäta proportionerna på hans verk. Genom att Hellström var både diktare och journalist kommer hans insats att präglas av både tidspräglade och mer allmänna bedömningar av genrer

¹⁹ Jan Olof Olsson, "Gustaf Hellström, reporter", *BLM*, 1954, s 627. (Omtryckt i Gustaf Hellström-sällskapets medlemsblad nr 1/2002.)

²⁰ Olsson (1954), s 626.

²¹ Olsson (1954), s 627 f.

²² Olsson (1954), s 624.

som roman och reportage. Hellström har gjort bådadera, och den allmänna meningen är självfallet att reportaget har den kortare omsättningstiden. Det är en färskvara. Det måste därmed också få sin uppskattning innan tidningen har kastats eller – i sällsynta fall – som omtrycket i bokform finns kvar i handeln. Det är säkert en uppfattning som i sig tål att diskuteras och att diskuteras inte minst vid en jämförelse med romanen. Båda är eller ska rentav vara präglade av sin tid. Det gäller, som vi vet, i hög grad om åtskilliga av Hellströms romaner. De är som alla diktverk präglade av sin egen tid, men de vill också på ett mera medvetet sätt vara uttryck för sin tid. Det har inte passat alla. Det har för en del gällt som alltför tidspräglad och tillfälligt och hellströmskt.

Och det ställs naturligtvis särskilt på sin spets just därför att Gustaf Hellström inte bara skriver romaner och reportage utan också låter reportagen flyta in i romanerna. Det ställer till det för somliga. Det ställer på sin spets viktiga principiella problem vad gäller det möjliga eller omöjliga i att hålla genrerna rena från varandra.

Tyckandet har varit utbrett. Men den som läser romanerna och inte minst romansviten om Stellan Petreus svävar naturligtvis många gånger i ovisshet om inte bara hur tätt inpå människan Gustaf Hellström vi kommer utan också hur tätt inpå journalisten Gustaf Hellström vi kommer. Det senare är något lättare att göra reda för. Och det finns till och med en otryckt licentiatavhandling där forskaren har gjort sig mödan (och lite styrts av det då rådande paradigmet) att räkna på hur mycket som romanförfattaren har lånat av journalisten. Som störst tycks det vara i *Den gången*. Där handlar det om 15 procent.²³

Man kan dra olika slutsatser. Någon skulle frestas komma in i funderingar om att Gustaf Hellström därmed inte fullt ut är diktare. Också det är en befängd slutsats. Den viktiga slutsatsen är att dikt och journalistik båda är viktiga när det gäller att svara för detta svåra som är mimesis, en återgivning av en verklighet som är så hopplöst svår och så hoppfullt lockande att fånga. Gustaf Hellström hörde till dem som överskred gränserna, gränser mellan länder och folk, gränser mellan gammalt och nytt och – det är inte minst viktigt – gränser mellan olika genrer. Därför är Gustaf Hellströms journalistik en viktig del av hans författarskap, en viktig del av hans tid.

Per Rydén

Texten, som är lätt bearbetad och uppdaterad för denna upplaga, bygger på ett föredrag, ursprungligen hållet vid Gustaf Hellström-sällskapets årsmöte i Kristianstad den 28 april 2003.

²³ Oxelqvist (1973), s 108.

Styrelsens årsberättelse för 2012

Styrelse

Disa Lundgren, ordförande

Sigurd Rothstein, vice ordförande

Anders Bojs, sekreterare

Roland Persson, kassör

Lennart Leopold, redaktör för medlemsbladet, web-master

Kerstin Sjögren Fleischer, vice sekreterare

Anders Tell, suppleant

Revisorer och valberedning

Revisorer: Elsa Christersson och Britt-Marie Nordström.

Valberedning: Mona Haglund, sammankallande, Hans Holmberg och, som adjungerad från september, Per Olof Forslund.

Medlemmar och medlemsavgifter

Årsavgiften har under året varit 100 kronor för enskild medlem och 150 kronor för familj. Ständigt medlemskap 2000 kronor. Sällskapet hade ca 130 registrerade medlemmar vid 2012 års slut, vilket innebär en avsevärd ökning jämfört med föregående år.

Ekonomi

Intäkter för 2012 var 34 965 kronor, i form av medlemsavgifter, sponsring samt försäljning vid Bokfestivalen, Bokmässan i Göteborg och höstmötet.

Utgifterna för 2012 var 35 005 kronor.

Precisering av sponsring: Bokhandlare Daniel Soutine, som stöttat Sällskapet under många år, sponsrade deltagandet i Bokmässan i Göteborg med 5000 kronor och kommunens kultur- och fritidsförvaltning bidrog med 4000 kronor.

Vad vårt skyltprojekt beträffar stod samma kommunala förvaltning för merparten av kostnaden för att tillverka själva skyltarna. Dock bekostade föreningen Gamla Kristianstadselever de fyra skyltarna i aulafoajén på Söderportgymnasiet. Ett varmt tack till alla våra sponsorer!

Tre stora projekt

Under året genomfördes tre stora och efterlängtrade projekt. Ett tröjprojekt, där de över tio år gamla och slutsålda tröjorna med Bengt Holmströms dikt fick efterföljare i nya färger. Det andra var ett Bokmässoprojekt med deltagande för första gången i Bokmässan i Göteborg, vilket var mycket lyckat.

Det tredje var skyltprojektet, varvid femton skyltar har satts upp på platser med anknytning till citat ur författarnas böcker: Gustaf Hellström, nio skyltar, Fredrik Böök, två skyltar, Lars Wivallius, Hjalmar Söderberg, Frans G. Bengtsson och Birgitta Trotzig, vardera en skylt.

Invigning av skyltarna förrättades lördagen den 15 december av kultur- och fritidsförvaltningens chef Bengt-Åke Kjell och Gustaf Hellström-sällskapets ordförande Disa Lundgren. Festligheten inramades av uppskattad sång av Christianstads Motettsällskap, under ledning av Lena Ekman Frisk. Ett mycket arbetskrävande projekt var genomfört, åtminstone i en första etapp.

Medlemsblad, mötes- och informationsverksamhet

Medlemsblad nr 23 var särskilt inriktat på Gustaf Hellströms första tid i Paris. Därtill fanns artiklar om Gustaf Hellströms brevväxling med författaren Algot Ruhe, om *Kuskar* i tysk översättning och om synen på engelsmannen hos Gustaf Hellström och hans samtid.

I medlemsblad nr 24 publicerades under samlingsrubriken *Före Stellan Petreus* fyra tidiga och aldrig omtryckta barndomsskildringar från Gustaf Hellströms penna. Namn och annat skulle komma att ändras, men novellerna är ändå uppenbara förstudier till skilda avsnitt i *Dagdrömmar*.

På årsmötet kåserade Lennart Leopold om Gustaf Hellströms ”orter och litterära miljöer”, alltså om hur bostadsorterna, stadsdelarna och ibland till och med de olika adresserna på dessa orter mer eller mindre tydligt kan identifieras i romanerna.

På Kristianstads Bokfestival i september och med fortsättning på sällskapets höstmöte var rubriken i stället Gustaf Hellströms ”miljöer och litterära möten”. Stoffet vinklades då mot personer som Hellström mötte, dels i Stockholm och dels i Paris. Samtliga föredrag illustrerades med bilder, porträtt och kartor.

Styrelsen

Hellström-Nytt...

Årsmöte söndagen den 14 april 2013

Gustaf Hellström-sällskapet håller årsmöte söndagen den 14 april, klockan 15.00, i Gustaf Hellström-rummet på Kristianstads stadsbibliotek.

Meister Lekholm hat eine Idee

Efter årsmötesförhandlingarna talar vår styrelsemedlem Sigurd Rothstein om ytterligare en bok av Gustaf Hellström på tyska. Så här presenterar han sitt föredrag:

I juni 1939 – några månader före Andra Världskrigets utbrott – publiceras Gustaf Hellströms stora familjeroman i Tredje Riket. Snörmakare Lekholm hamnar på de tyska bokhandelsdiskarna med titeln *Meister Lekholm hat eine Idee*. I föredraget jämförs den tyska utgåvan med det svenska originalet. I den tyska boken saknas text som kunde misshaga nazismen.

Föredrag tisdagen den 23 april i regionmuseets hörsal

Observera att alla är hjärtligt välkomna till ytterligare ett föredrag av Sigurd Rothstein denna vår, då det är 80 år sedan Hitler kom till makten i Tyskland. Som ett inslag i Högskolan Kristianstads öppna föreläsningsserie **Tal, text, tanke** talar han då under rubriken

”Resor i Hitlers rike – Fredrik Böök och Gustaf Hellström 1933”

Plats: Regionmuseets hörsal.

Datum: Tisdag 23 april 2013

Tid: 18.30

Styrelsen hoppas på ytterligare ett fruktbart och spännande Gustaf Hellström-år och hälsar alla medlemmar och andra intresserade välkomna till våra arrangemang! Höstens aktiviteter kommer att presenteras i augusti. Bland annat planerar vi att även i år delta vid Bokmässan i Göteborg.

För livets alla skeden...

Vi vill vara en vän för livet. Både i med- och motgång. Därför har vi egna specialister inom företag, aktiehandel, juridik, försäkring och Private Banking som kan hjälpa dig genom livets alla skeden.

Välkommen till en bank för livet!

Gustaf Hellström-sällskapet är ett ideologiskt fristående sällskap, som verkar för att lyfta fram Gustaf Hellströms litterära författarskap och journalistik. Sällskapet har sitt säte i Kristianstad.

Adress: c/o Lennart Leopold, Floravägen 74, 291 43 Kristianstad.

Mailadress: lennart.leopold@hkr.se

Hemsidans adress: www.gustafhellstrom.se

Styrelse: Disa Lundgren, ordförande; Sigurd Rothstein, vice ordförande; Roland Persson, kassör; Anders Bojs, sekreterare; Lennart Leopold, Kerstin Sjögren Fleischer och Anders Tell, ledamöter.

Hedersmedlemmar: Christina Hamrin, Hans Holmberg och Daniel Soutine.

Ständigt medlemskap: *Kristianstadsbladet*

Medlemsblad: Lennart Leopold, redaktör.

Hemsida: Lennart Leopold, web-redaktör.

Medlemsavgift från och med 2013: 125 kronor för enskild medlem, 50 kronor för familjemedlem. Engångsavgift för ständigt medlemskap är 2000 kronor. Medlemsavgiften betalas på **bankgiro 5584-8147**. Glöm inte att skriva ditt namn och adress!

Sponsorer: Sparbanken 1826 och Kristianstad Bokhandel